

РОЗДІЛ V

ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ТА АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВOPУШЕННЯМ

УДК: 346.2:334.722.8

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-132-141>

Дерев'янку Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, професор
(Донецький юридичний інститут МВС України, м. Маріуполь)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7408-8285>

Туркот Ольга Андріївна,
кандидат юридичних наук
(Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4505-3096>

ПРО ПРОТИДІЮ ЗБИРАННЮ ЧУЖОГО ВРОЖАЮ «РЕЙДЕРАМИ»

Статтю присвячено аналізу відносин, що виникають між різними суб'єктами у сфері агропромислового виробництва під час підготовки, вчинення «рейдерами» нападу, спрямованого на збір та привласнення чужого врожаю. Надано загальну характеристику діям «рейдерів» під час посягань на врожай сільськогосподарських виробників. Визначено основні види таких дій: захоплення земельної ділянки за підробленими документами або взагалі без них; застосування фізичного насильства; залучення до своїх дій недобросовісних нотаріусів, державних реєстраторів, корумпованих суддів та чиновників; укладання договорів оренди паїв чи земельних ділянок з власниками, які вже передали їх в оренду іншому добросовісному орендарю; підробка рішень судів, що залишилися на тимчасово окупованих територіях; реєстрація за собою права оренди на земельні ділянки на підставі підроблених документів; звернення до суду з позовом до підприємства про стягнення реальної або нібито наявної заборгованості. Стилю охарактеризовано способи, націлені на їх унеможливлення.

Ключові слова: сільськогосподарські виробники; аграрії; «рейдери»; урожай; посягання; земельна ділянка; оренда.

Постановка проблеми. Протягом останніх років в Україні набули поширення спроби посягання на майно, органи управління аграрних підприємств і на підприємства взагалі. Вони стали об'єктом посягань через наявність у їхній власності земельних ділянок та внаслідок отримання значних доходів від господарської діяльності. Бізнес в аграрній сфері є одним із прибуткових та інвестиційно привабливих. Тому аграрними підприємствами зацікавилися особи, які бажають незаконно збагатитися, здійснивши «рейдерські» посягання на їхнє майно та/або органи управління. Саме з цієї причини господарства з банком землі від 3 до 15 тисяч гектарів є найбільш принагідними для «рейдерських» атак. Ефективність таких атак підвищується через наявність в українському суспільстві корупції, а також через

неефективність дій силових структур, зокрема і прокуратури, і місцевої поліції, місцевих органів влади (часто буває, що кримінал й окремі гілки влади беруть участь у таких заходах одночасно) [1]. Найважливішою серед проблем, пов'язаних із «рейдерством», є корупція в усіх органах державної влади. Лише з її подоланням суб'єкти господарювання, а особливо аграрії, будуть мати змогу належно захистити свої законні права та інтереси від посягань «рейдерів».

Дослідження відносин, спрямованих на пошук напрямів захисту сільськогосподарських підприємств від протиправних посягань, не втрачає своєї актуальності з огляду на порівняно недавнє оновлення законодавства про протидію «рейдерству» та через постійне вдосконалення «рейдерами» способів посягання на майно та органи управління таких підприємств. Однак перед тим, як виявляти і пропонувати заходи запобігання та протидії «рейдерству», слід визначити основні способи посягань «рейдерів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різноманітних аспектів урегулювання відносин у галузі сільськогосподарського виробництва, а також у сфері із запобігання та боротьби з «рейдерством» присвячували праці українські й зарубіжні вчені. Серед них можна назвати таких дослідників: С. Г. Бевзенко [2], С. О. Бурбело [3], О. В. Гарагонич [4; 5], Н. О. Гуторова [6], Р. Р. Кузьмін [7], В. М. Пашков [8], А. В. Смітюх [9; 10], О. А. Туркот [11; 12; 13] та інші. Окремо варто виділити роботи О. Ю. Ілларіонова щодо висвітлення проблем «рейдерства» у вугільній промисловості на тимчасово окупованих територіях України [14; 15; 16]. Проте кількість і навіть якість наукових досліджень відносин, пов'язаних із пошуком засобів та розробкою способів захисту прав суб'єктів господарювання різних галузей і сфер економіки від «рейдерства», не знижує чисельність «рейдерських» нападів. Одним із найбільш поширених способів «рейдерських» нападів у сільському господарстві є збір «рейдерами» чужого врожаю. Цей спосіб передбачає низку дій. Але перед пошуком засобів та розробкою способів захисту потрібно виявити та хоча б у загальних рисах охарактеризувати основні дії, що вчиняються «рейдерами» під час посягання на чужий урожай.

Формування цілей (постановка завдання). Мета статті: на підставі аналізу окремих правовідносин у сфері сільськогосподарського виробництва виявити й у загальних рисах охарактеризувати основні дії, що вчиняються «рейдерами» під час посягань на врожай сільськогосподарських виробників.

Виклад основного матеріалу. З кожним роком «рейдерство» набуває все більших масштабів. Його об'єктами найчастіше виступає майно підприємців, корпоративні права або органи управління підприємством. Активність «рейдерів» в агропромисловому секторі пояснюється отриманням виробниками високих доходів і низьким рівнем захищеності їхнього майна та майнових прав.

Об'єктами незаконного привласнення «рейдерами» можуть стати врожай, цілісний майновий та виробничі комплекси, земельна ділянка або взагалі весь бізнес певної людини, родини чи фірми. «Рейдери» не хestують жодними методами, зокрема методами фізичного впливу: застосовують травматичну та вогнепальну зброю, гранати, беруть людей у заручники, катують їх. У багатьох регіонах держави траплялися випадки вбивств та заподіяння тілесних ушкоджень «рейдерами». При цьому «рейдерство» давно вийшло на міжгалузевий, «конгломератний» рівень, оскільки може привласнюватися майно чи корпоративні права одразу в різних сферах господарювання. Захоплення фабрик, заводів, підприємств різних форм власності відбувається мало не щодня [17]. Через це

знижується рівень інвестиційної привабливості України, адже інвестори бояться втратити свої вклади внаслідок «рейдерських» посягань і відмовляються від інвестування в українські компанії на користь компаній з інших країн.

Варто виокремити та охарактеризувати основні, тобто найбільш поширені дії, що вчиняються під час «рейдерських» посягань на врожай у сфері агропромислового виробництва. Вони, як правило, здійснюються як у комплексі із захопленням чужих ділянок землі, так і без цього.

Варіанти захоплення земельних ділянок можуть бути примітивними (самовільне незаконне захоплення землі з «тітушками» без будь-яких документів, загін сільськогосподарської техніки для збору врожаю тощо) або більш винахідливими [18]. Це посягання, які відбуваються раптово та без будь-яких попереджень. Аграрії здебільшого не мають належних засобів для захисту своїх законних прав та інтересів, а тому не можуть швидко відреагувати на посягання. Завдання «рейдерів» значно ускладнюється за наявності між аграрними підприємствами та державними чи приватними охоронними організаціями договорів на здійснення останніми захисту законних прав та інтересів перших у разі посягань на їхнє майно.

За умови відсутності у виробника договорів із охоронними організаціями та неналежно оформлених прав на майно та/або користування земельними ділянками може виникнути зворотна ситуація. Так, реєстратори, виконуючи незаконні дії, можуть змінювати власників та вносити відповідні зміни до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. А після цього «рейдери» приїжджатимуть до сільськогосподарського виробника з представниками силових структур і забиратимуть земельну ділянку, на яку в них є документи [19]. У таких випадках дії «рейдерів», за неофіційною класифікацією, наданою економістами, підпадають під категорії «сірого» та «чорного» «рейдерства». І вберегтися від таких нападів можливо шляхом укладання договорів із охоронними фірмами, що забезпечать фізичний захист, та консалтинговими чи юридичними або адвокатськими компаніями, що гарантуватимуть правовий захист. Такий захист можна забезпечити і самотужки. Принаймні власний юрисконсульт має бути у структурі кожного сільськогосподарського підприємства. До складу його обов'язків повинно входити оформлення всіх договорів та відносин, своєчасна підготовка документів, перманентний моніторинг законодавства та змін до нього, ефективне ведення претензійно-позовної роботи та ін.

5 грудня 2019 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству» було доповнено частину 2 статті 100 та частину 6 статті 102¹ Земельного кодексу України [20]. Згідно з доповненнями за домовленістю сторін або на вимогу власника земельної ділянки договори про встановлення земельного сервітуту, надання права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб можуть бути посвідчені нотаріально. Така вимога є обтяженням речових прав на земельну ділянку та підлягає державній реєстрації [21]. Таким чином, орендарі для додаткового захисту своїх майнових прав отримали можливість запропонувати власнику земельної ділянки здійснити нотаріальне посвідчення договорів про встановлення земельного сервітуту, надання права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб та ін.

Завдяки своїй активності та несподіваності рейдери отримують перевагу перед сільськогосподарськими виробниками. Для збору врожаю «рейдери» можуть

вивести на територію чужого поля власні комбайни, маючи якісно підроблені документи. У такому разі правоохоронці навіть без змови починають захищати «рейдерів». Найчастіше в «рейдерських» схемах на стадіях перед нападом, під час нападу та після нього залучені недобросовісні нотаріуси, державні реєстратори, корумповані судді та чиновники. «Рейдери» постійно розширюють свій «арсенал»: застосовують і фальсифікацію документів, і створення штучної заборгованості, і підкуп посадових осіб [17]. Ретельна підготовка та дії «рейдера» на випередження призводять до потреби сумлінного сільськогосподарського виробника виправдовуватися та відстоювати свої права в судовому порядку, втрачаючи час, який є надважливим саме в період збору врожаю.

Поширеними є випадки укладання «рейдерами» договорів оренди паїв чи земельних ділянок з селянами, які вже передали цю ж землю в оренду іншому добросовісному орендарю [18]. У такому разі «рейдери», підписуючи договір оренди на земельну ділянку, яка вже перебуває в оренді, отримують право на збір урожаю без жодних повідомлень добросовісних землекористувачів, які уклали аналогічні договори раніше. Тому в зазначеній ситуації аграрії не мають змоги захистити свої законні права та інтереси, оскільки такі посягання на врожай здійснюються раптово. У правоохоронних органів виникнуть питання щодо належного землекористувача, тому що на такий статус претендує одразу двоє (якщо «рейдер» не «клонує» більшу кількість) орендарів. З метою унеможливлення такої ситуації добросовісний орендар повинен щодня проводити моніторинг змін до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Для зниження кількості наведених вище порушень Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству» було внесено зміни до частини 3 статті 13 та частини 14 статті 14¹ Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» [22], відповідно до яких з моменту державної реєстрації права власності на земельну ділянку договір оренди припиняється, а державна реєстрація припинення права оренди проводиться одночасно з державною реєстрацією права власності. Якщо договір оренди невитребуваної (нерозподіленої) земельної ділянки, переданої в оренду в порядку, визначеному цією статтею, закінчився у зв'язку з набуттям права власності на неї до збирання врожаю, посіяного орендарем на земельній ділянці, орендар має право на збирання такого врожаю. Власник земельної ділянки, у свою чергу, має право на відшкодування збитків, пов'язаних із тимчасовим зайняттям земельної ділянки колишнім орендарем, пропорційно до розміру орендної плати з дня припинення договору до дня збирання врожаю [21]. На нашу думку, завдяки наведеним змінам будуть більшою мірою захищені права орендарів земельних ділянок, які отримують право на збір посіяного врожаю незалежно від набуття права власності на земельну ділянку іншою особою.

П. Петренко 5 вересня 2017 року зазначив, що «найгострішим питанням на сьогодні є подвійна реєстрація договорів оренди. Це пов'язано з тим, що частина договорів укладалася за старим законодавством, яке діяло до 1 січня 2013 року, і реєструвалася в земельному кадастрі. А частина – зареєстрована за новим порядком у реєстрі нерухомості. Зараз на рівні законодавства державний реєстратор не має права вчинити реєстраційну дію без отримання інформації про ділянку з Держземгеокадастру. Ми плануємо ввести технічну норму, за якою реєстратор фізично не зможе завершити реєстрацію, якщо в реєстрі немає інформації з

Держземгеокадастру» [23]. А пізніше Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству» було прийнято зміни до частини 9 статті 21 Закону України «Про Державний земельний кадастр» [24], згідно з якими відомості про речові права на земельні ділянки, що виникли до 01 січня 2013 року, вносяться до Державного земельного кадастру з Державного реєстру земель та документів, що відповідно до законодавства, яке діяло до 01 січня 2013 року, посвідчували право власності або право користування землею (земельними ділянками), а також книг записів (реєстрації) таких документів. Відомості про розподіл земель за формами власності і видами речових прав вносяться до Державного земельного кадастру відповідно до даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно [21]. Тобто «нова» інформація додається до Державного земельного кадастру одразу, «стара» інформація (до 01 січня 2013 року) – із чинного на той момент Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Це допоможе припинити плутанину, подвійну реєстрацію та зловживання щодо реєстрації прав на землю.

Наведене вище стосується випадків офіційного оформлення відносин у сфері сільськогосподарського виробництва. Проте трапляються випадки, коли орендні відносини не оформлюють офіційно, тобто жодних договорів не укладають, ухиляючись при цьому від сплати відповідних податків, оскільки не зацікавлені здавати земельні ділянки в оренду на тривалий час [19]. Аграрії господарюють на земельних ділянках без оформлення документів. Це спричиняє появу додаткових проблем під час здійснення захисту своїх законних прав та інтересів. Така ситуація, безумовно, сприяє «рейдерам», які посягатимуть на врожай, оскільки фактичні землекористувачі та власники відповідного врожаю не зможуть належним чином довести наявність правового зв'язку між собою, а тому перші не зможуть ефективно захистити свої законні права на врожай. За умови узаконення орендних відносин виробники-орендатори матимуть змогу повністю скористатися визначеним законодавством правом захистити свої законні права та інтереси. З іншого боку, не зайвим буде ретельне прописування у договорі оренди можливостей як припинення (зокрема, дострокового розірвання) договору оренди, так і його продовження.

Достатньо складно протистояти «рейдерському» нападу тоді, коли через корумпованих реєстраторів (часто і нотаріусів) у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно «рейдери» реєструють за собою права оренди на відповідні земельні ділянки на підставі підроблених договорів оренди, судових рішень або інших документів. Значну допомогу в цьому «рейдери» можуть отримати завдяки підробці рішень судів, що залишилися на тимчасово окупованих територіях (рішення цих судів, які датовані до лютого 2014 року, легко підробити та складно перевірити) [18]. Для боротьби з такими порушеннями Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству» було внесено зміни до статті 30 Закону України «Про Державний земельний кадастр» стосовно того, що органи, які здійснюють ведення Державного земельного кадастру, забезпечуються у режимі реального часу інформацією з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про зареєстровані речові права на земельні ділянки, їх обтяження, а також про ціну (вартість) земельних ділянок, речових прав на них чи розмір плати за користування земельною ділянкою; державні реєстратори речових прав на нерухоме майно забезпечуються у режимі реального часу відомостями з Державного земельного кадастру про речові права на земельні ділянки, зареєстровані до 2013 року, а також відомостями з Державного земельного кадастру

про земельні ділянки [24]. Такі нововведення мають сприяти органам, що здійснюють ведення Державного земельного кадастру, та державним реєстраторам речових прав на нерухоме майно в оперативному отриманні необхідних відомостей під час виконання відповідних реєстраційних дій та мінімізують «рейдерські» посягання на майно суб'єктів господарювання шляхом використання підроблених документів.

«Рейдерський» напад може відбуватися з використанням можливостей судової системи. Перед ним «рейдер» цілком законно має змогу викупити таку заборгованість у кредиторів підприємства або звернутися до суду з позовом до підприємства про стягнення нібито наявної заборгованості, посилаючись на підроблені документи. У межах забезпечення позову «рейдери» отримують судові рішення (ухвалу) про накладення арешту на майно (урожай або іншу сільськогосподарську продукцію). На виконання ухвали державний або приватний виконавець відкриває виконавче провадження. У рамках такого провадження вмотивований виконавець сприяє збору врожаю, вилучає його та передає на зберігання «рейдерам». Поки триває розгляд справи в суді, майно може реалізовуватися «рейдером» третім особам [18]. Як фахівці у сфері сільськогосподарського виробництва, «рейдери» підбирають час нападу так, щоб він збігався з певним етапом сільськогосподарських робіт, найчастіше зі жнивими або збором врожаю. Для запобігання таким ситуаціям аграрії повинні стежити за виникненням заборгованості та контролювати, чи не змінився раптово перелік їхніх кредиторів, оскільки одним із них (або і єдиним кредитором) може стати «рейдер», який викупив заборгованість для проведення посягання на майно. Названі способи використовують у «сірому» «рейдерстві».

Аграрному виробнику потрібно постійно проводити моніторинг Єдиного державного реєстру судових рішень з метою своєчасного виявлення позовів проти себе. Такі дії необхідно виконувати безперервно, не чекаючи посягання на врожай, інакше «рейдер» його збере та реалізує іншим особам, які стануть його добросовісними набувачами. Не зайвою буде і підготовка законодавцеві пропозицій щодо підвищення міри відповідальності для судді за прийняття ним рішень на підставі документів, про підроблення яких йому було достеменно відомо.

Слід указати на те, що значно сприяють «рейдерам» у реалізації їхніх планів незаконні дії корумпованих державних реєстраторів, нотаріусів, суддів та представників різних правоохоронних органів. Так, корумповані державні реєстратори та нотаріуси на підставі підроблених рішень та договорів здійснюють реєстрацію відповідних прав у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно; корумповані судді, у свою чергу, приймають рішення на користь «рейдерів», порушуючи права та законні інтереси аграріїв. На нашу думку, доцільно буде порушити питання про потребу активізації дискусії з метою вироблення заходів щодо підвищення міри відповідальності за реєстрацію дій, прав, актів, договорів тощо у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно на підставі підроблених документів. Актуальною буде і розробка чергових пропозицій щодо підвищення міри відповідальності за вчинення корупційних діянь представниками органів державної влади.

Висновки. На підставі викладеного можна зробити висновок, що активність «рейдерів» у сфері агропромислового виробництва не знижується, проте і держава шляхом прийняття нових законів та внесення змін і доповнень до чинних намагається якщо не унеможливити, то хоча б завадити «рейдерським» нападам.

Під час посягань на врожай сільськогосподарських виробників поведінка «рейдерів» може варіюватися і включати такі дії:

- захоплення земельної ділянки за підробленими документами або взагалі без них;
- застосування фізичного насильства, викрадення людей, катування тощо;
- залучення перед, під час та після нападів недобросовісних нотаріусів, державних реєстраторів, корумпованих суддів та чиновників з метою підробки документів та захисту своїх протиправних дій;
- укладання договорів оренди паїв чи земельних ділянок із селянами, які вже передали їх в оренду іншому добросовісному орендарю;
- підробку рішень судів, що залишилися на тимчасово окупованих територіях, які легко підробити та складно перевірити;
- реєстрацію за собою права оренди на відповідні земельні ділянки на підставі підроблених договорів оренди, судових рішень або інших документів (особливо за відсутності офіційного договірного зв'язку між землевласником та аграрієм-орендаром);
- звернення до суду з позовом до підприємства про стягнення реальної заборгованості, викупленої в інших кредиторів, або нібито наявної заборгованості з посиланням на підроблені документи.

Окремі напрями протидії таким діям «рейдерів» визначено державою, деякі в загальних рисах було наведено у статті, а інші пропонуємо розглянути в ході подальших розвідок за досліджуваною проблематикою.

Список використаних джерел

1. Аграрное рейдерство как новый бич Украины. URL: <http://antiraiders.ua/articles/agrarное-reyderstvo-kak-novyy-bich-ukrainy-eksperty/> (дата звернення: 12.01.2021).
2. Ніколаюк С. І., Бевзенко С. Г. Виявлення ознак протидії законній господарській діяльності як складової «рейдерського захоплення». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 139–147.
3. Бурбело С. О. Деякі схеми рейдерських атак на суб'єкти господарської діяльності. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Збірник наукових праць*. 2011. № 23 (1). URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/emp/2011_23_1/36Burb.htm
4. Гарягонич О. В. Етапи рейдерського захоплення акціонерних товариств. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 3 (28). С. 23–33.
5. Гарягонич О. В. Акціонерне товариство як об'єкт рейдерства: правовий аналіз. *Экономическая безопасность субъектов хозяйствования: теория и практика : сборник научных трудов*. Донецк: Изд-во «Ноулидж» (донецкое отделение), 2014. С. 295–312.
6. Гуторова Н. О. Щодо встановлення кримінальної відповідальності за рейдерство. *Юридичний радник*. 2007. № 2. С. 6–9.
7. Кузьмін Р. Р. Запобігання та протидія протиправному захопленню і поглинанию суб'єктів господарювання (рейдерству). *Науковий вісник НАВС*. 2011. № 5. С. 183–188.
8. Bogdan Derevyanko, Vitaliy M. Pashkov, Olha A. Turkot, Nadiia V. Zahrisheva and Olena S. Bisiuk (2020). Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 18 (1). P. 171–180. DOI: 10.21511/ppm.18(1).2020.15.
9. Смітюх А. В. Рейдерство, поглинання та загарбання: співвідношення понять та класифікації. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3. С. 92–101.
10. Смітюх А. В. Щодо причин поширення в Україні практики корпоративних загарбань («сірого» та «чорного» корпоративного рейдерства). *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 5. С. 7–10.
11. Туркот О. А. Щодо визначення поняття протиправного встановлення контролю над акціонерним товариством («рейдерства»). *Форум права*. 2012. № 1. С. 1008–1014. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12.pdf>.

12. Туркот О. А. Способи захисту майна та органів управління акціонерних товариств від посягань. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2013. № 4 (55). С. 54–59.
13. Туркот О. А. Правовая защита акционерных обществ от посягательств на их имущество и органы управления средствами материального права. *Закон и жизнь*. 2013. № 9/3. С. 237–240.
14. Ілларіонов О. Ю. Тіньовий енергетичний простір (на прикладі вугільної галузі). *Економіко-правові аспекти сталого розвитку: держава, регіон, місто* : матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 червня 2019 р.). К.: Інститут економіко-правових досліджень НАН України, 2019. С. 65–68.
15. Ілларіонов О. Ю. Економіко-правові проблеми попередження вивезення вугілля з тимчасово окупованих територій. *Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz* (В. 4), 5 Juni, 2020. Stuttgart, Deutschland: Europäische Wissenschaft. P. 71–75.
16. Ілларіонов О. Ю. Моніторинг стану об'єктів вугільної промисловості на тимчасово окупованих територіях України: організаційно-правові аспекти. *Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції) (м. Кривий Ріг, 25 вересня 2020 року). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2020. С. 89–93.
17. Скоцик В. Рейдерство – це неоголошена внутрішня війна проти аграріїв. URL: <http://procherk.info/news/6-info/61340-vitalij-skotsik-rejderstvo-tse-neogoloshena-vnutrishnja-vijna-proti-agrariyiv> (дата звернення: 12.01.2021).
18. Молчанов А. ТОП-3 схеми рейдерства: чому аграріям не варто розслаблятися. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/top-3-shemi-rejderstva-comu-agrariyam-ne-var-to-rozslablatisa> (дата звернення: 12.01.2021).
19. Висоцький Т. Земля і рейдери: як пайовикам і аграріям убезпечити себе від «сірих» схем. Як відсутність ринку землі шкодить її власникам та орендарям? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/06/12/637688/> (дата звернення: 12.01.2021).
20. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству : Закон України від 5 грудня 2019 року № 340-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 12. Ст. 66.
22. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 5 червня 2003 року № 899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 314.
23. Антирейдерська міжвідомча робоча група при Кабміні працюватиме на постійній основі. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250245097> (дата звернення: 12.01.2021).
24. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 7 липня 2011 року № 3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 8. Ст. 61.

References

1. Agrarnoe rejderstvo kak novyj bich Ukrainy [Agrarian raiding as a new scourge of Ukraine]. URL: <http://antiraiders.ua/articles/agrarnoe-reyderstvo-kak-novyy-bich-ukrainy-eksperty/> (data zvernennia: 12.01.2021) [in Russian].
2. Nikolaiuk, S. I., Bevzenko, S. H. (2012). Vyjavlennia oznak protydii zakonnoii hospodarskii diialnosti yak skladovoi «reiderskoho zakhoplennia» [Identification of signs of counteraction to lawful economic activity as a component of «raider capture»]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 1. S. 139–147 [in Ukrainian].
3. Burbelo, S. O. (2011). Deiaki skhemy reiderskykh atak na subiekty hospodarskoi diialnosti [Some schemes of raider attacks on business entities]. *Ekonomika. Menedzhment. Pidpryiemnytstvo. Zbirnyk naukovykh prats*. № 23 (1). URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/emp/2011_23_1/36Burb.htm [in Ukrainian].
4. Harahonych, O. V. (2013). Etapy reiderskoho zakhoplennia aktsionerlykh tovarystv [Stages of raider seizure of joint stock companies]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. № 3 (28). S. 23–33 [in Ukrainian].
5. Harahonych, O. V. (2014). Aktsionerne tovarystvo yak ob'iekt reiderstva: pravovyi analiz [Joint-stock company as an object of raiding: legal analysis]. *Ekonomicheskaya bezopasnost' sub"ektiv hozyajstvovaniya: teoriya i praktika: sbornik nauchnykh trudov*. Doneck: Izd-vo «Noulidzh» (doneckoe otdelenie). S. 295–312 [in Ukrainian].

6. Hutorova, N. O. (2007). Shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za reiderstvo [Regarding the establishment of criminal liability for raiding]. *Yurydychnyi radnyk*. № 2. S. 6–9 [in Ukrainian].
7. Kuzmin, R. R. (2011). Zapobihannia ta protydiia protypravnomu zakhoplenniu i pohlynanniu subiektiv hospodariuvannia (reiderstvu) [Preventing and counteracting the illegal seizure and takeover of business entities (raiding)]. *Naukovyi visnyk NAVS*. № 5. S. 183–188 [in Ukrainian].
8. Bogdan Derevyanko, Vitaliy M. Pashkov, Olha A. Turkot, Nadiia V. Zahrisheva and Olena S. Bisiuk (2020). Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 18 (1). P. 171–180. DOI: 10.21511/ppm.18(1).2020.15.
9. Smitiukh, A. V. (2008). Reiderstvo, pohlynnannia ta zaharbannia: spivvidnoshennia poniat ta klasyfikatsii [Raiding, takeovers and seizures: the relationship between concepts and classifications]. *Visnyk hospodarskoho sudochynstva*. № 3. S. 92–101 [in Ukrainian].
10. Smitiukh, A. V. (2008). Shchodo prychnyn poshyrennia v Ukraini praktyky korporatyvnykh zaharban («siroho» ta «chornoho» korporatyvnoho reiderstva) [Regarding the reasons for the spread of the practice of corporate takeovers in Ukraine ("gray" and "black" corporate raiding)]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 5. S. 7–10 [in Ukrainian].
11. Turkot, O. A. (2012). Shchodo vyznachennia poniattia protypravnoho vstanovlennia kontroliu nad aktsionernym tovarystvom («reiderstva») [On the definition of the concept of illegal control over a joint stock company («raiding»)]. *Forum prava*. № 1. S. 1008–1014. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12.pdf> [in Ukrainian].
12. Turkot, O. A. (2013). Sposoby zakhystu maina ta orhaniv upravlinnia aktsionerykh tovarystv vid posiahannia [Ways to protect the property and management of joint stock companies from encroachment]. *Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti*. № 4 (55). S. 54–59 [in Ukrainian].
13. Turkot, O. A. (2013). Pravovaya zashchita akcionerykh obshchestv ot posyagatel'stv na ih imushchestvo i organy upravleniya sredstvami material'nogo prava [Legal protection of joint stock companies from encroachments on their property and bodies of management of the means of substantive law]. *Zakon i zhizn'*. № 9/3. S. 237–240 [in Russian].
14. Illarionov, O. Iu. (2019). Tinovi enerhetychni prostir (na prykladi vuhilnoi haluzi). *Ekonomiko-pravovi aspekty staloho rozvytku: derzhava, rehion, misto : materialy Pershoi mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (7 chervnia 2019 r., m. Kyiv)*. K.: Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen NAN Ukrainy. S. 65–68 [in Ukrainian].
15. Illarionov, O. Iu. (2020). Ekonomiko-pravovi problemy poperedzhennia vyvezennia vuhillia z tymchasovo okupovanykh terytorii [Economic and legal problems of preventing the export of coal from the temporarily occupied territories]. *Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz (B. 4), 5 Juni, 2020*. Stuttgart, Deutschland: Europäische Wissenschaft. P. 71–75 [in Ukrainian].
16. Illarionov, O. Iu. (2020). Monitoryng stanu ob'ektiv vuhilnoi promyslovosti na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy: orhanizatsiino-pravovi aspekty [Monitoring of the state of coal industry facilities in the temporarily occupied territories of Ukraine: organizational and legal aspects]. *Hospodarske pravo ta protses v umovakh transformatsii suspilnykh vidnosyn : materialy 3 Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (v avtorskii redaktsii), (m. Kryvyi Rih, 25 veresnia 2020 roku)*. Kryvyi Rih: DluI MVS Ukrainy. S. 89–93 [in Ukrainian].
17. Skotsyk, V. Reiderstvo – tse neoholoshena vnutrishnia viina proty ahrariiv [Raiding is an undeclared civil war against farmers]. URL: <http://procherk.info/news/6-info/61340-vitalij-skotsik-rejderstvo-tse-neogoloshena-vnutrishnja-vijna-proti-agrariiv> (data zvernennia: 12.01.2021) [in Ukrainian].
18. Molchanov, A. TOP-3 skhemy reiderstva: chomu ahrariiam ne varto rozslabliatysia [TOP-3 raiding schemes: why farmers should not relax]. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/top-3-shemi-rejderstva-comu-agrariiam-ne-varto-rozslablatisia> (data zvernennia: 12.01.2021) [in Ukrainian].
19. Vysotskyi, T. Zemlia i reidery: yak paiovykam i ahrariiam ubezpechyty sebe vid «sirykh» skhem. Yak vidsutnist rynku zemli shkodyt yii vlasnykam ta orendariam? [Land and raiders: how to protect shareholders and farmers from "gray" schemes. How does the lack of a land market harm its owners and tenants?] URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/06/12/637688/> (data zvernennia: 12.01.2021) [in Ukrainian].
20. Zemelnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 25 zhovtnia 2001 roku № 2768-3. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Land Code of Ukraine : Law of Ukraine of October 25, 2001. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 2002. № 3–4. St. 27 [in Ukrainian].

21. Pro vnesennia zmin do deiaklykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydii reiderstvu : Zakon Ukrainy vid 5 hrudnia 2019 roku № 340-9. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [On modification of some legislative acts of Ukraine concerning counteraction to raiding : Law of Ukraine of December 5, 2019. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*]. 2020. № 12. St. 66 [in Ukrainian].
22. Pro poriadok vydilennia v naturi (na mistsevosti) zemelnykh dilianok vlasnykam zemelnykh chastok (paiv) : Zakon Ukrainy vid 5 chervnia 2003 roku № 899-4. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [On the procedure for allocating land plots in kind (on the ground) to owners of land shares (units) : Law of Ukraine of June 5, 2003. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*]. 2003. № 38. St. 314 [in Ukrainian].
23. Antyreiderska mizhvidomcha robocha hrupa pry Kabmini pratsiuvatyme na postiinii osnovi [The anti-raider interagency working group under the Cabinet of Ministers will work on a permanent basis]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250245097> (data zvernennia: 12.01.2021) [in Ukrainian].
24. Pro Derzhavnyi zemelnyi kadastr : Zakon Ukrainy vid 7 lypnia 2011 roku № 3613-6. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [On the State Land Cadastre : Law of Ukraine of July 7, 2011. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*]. 2012. № 8. St. 61 [in Ukrainian].

Derevyanko Bogdan,

Doctor of Law, Professor
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Mariupol)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7408-8285>

Turkot Olha,

PhD in Law
(Lviv National Agrarian University, Dublyany)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4505-3096>

ON COUNTERING ILLEGAL HARVESTING BY RAIDERS

The article analyzes the relations between various actors in agro-industrial production during the preparation, the execution of an attack by raiders, and after the attack, designed to collect and appropriate someone else's harvest. The article aims to identify and provide a general description of raiders' main actions during encroachments on the crop of agricultural producers. In Ukraine, raiders encroach on successful enterprises. Due to the quality and fertility of soils and natural and climatic conditions in the agricultural sector, conscientious producers can get a high yield. It is most often attacked by raiders during harvesting, using a set of actions. The article defines the main types of such actions: the seizure of a land plot with forged documents or without them; use of physical violence; involvement in their actions of unscrupulous notaries, state registrars, corrupt judges, and officials; the conclusion of lease agreements for shares or land plots with owners who have already leased them to another bona fide tenant; forgery of court decisions remaining in the temporarily occupied territories; registration of the right to lease land plots based on forged documents; appeal to the court with a claim to the enterprise for recovery of real or allegedly existing debt. These actions do not make up an exclusive list since the raiders are continually upgrading and diversifying the ways of encroaching on the harvest. The article briefly describes both the raiders' actions and the practices to prevent raider attacks and protection after they have been committed. The innovations of the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Countering Raiding» dated December 5, 2019 are also presented and analyzed, in particular in terms of introducing notarization of individual transactions; coordination of the moments of state registration of ownership of a land plot, the validity of a lease agreement and the time for harvesting; coordination of information from the State Land Cadastre and the State Register of Rights to Real Estate. The need to strengthen the fight against corruption is indicated by developing proposals to increase responsibility for corruption acts by representatives of public authorities. The article points to the future search for ways to counteract the actions described in the article and other raiders' actions during the preparation and the attack to collect and appropriate someone else's harvest and after it.

Key words: agricultural producers; farmers; raiders; harvest; encroachment; land plot lease.

Надійшла до редакції 26.01.2021